

Zdeněk BENEŠ, *Dějiny Nové Paky I. (do roku 1939)*, Město Nová Paka 2012, 400 s., ISBN 978-80-260-1701-1

Profesora Zdeňka Beneše zná historická obec spíše jako renomovaného znalce z oblasti historiografie, metodologie a didaktiky, vazba k rodnému městu však obohatila jeho jménem také další žánr, v poslední době poměrně rozšířený, totiž monografické zpracování jednoho města, konkrétně Nové Paky. Hned z kraje třeba říci, že čtenář bere do rukou dílo netradičně pojaté, ne jako prostý výčet dat a událostí, které se ve městě seběhly, ale spíše jako návod, jak se v naší uchvátané době hlouběji zamyslet nad smyslem regionálních dějin a jak číst jejich minulou historii. Věci a souvislosti Beneš často více předkládá, než sděluje. Každý z jeho řádků zároveň vypovídá, jak důvěrně autor svoji materii zná a jak si s ní pohrává, co pokládá za důležité a co nechává stranou. Ostatně hned v úvodu sděluje: *S dějinami se setkáváme každodenně a tak samozřejmě, že si tohoto setkávání mnohdy nejsme ani vědomi. Ale to neznamena, že na nás minulost nepůsobí; dokonce mnohdy to tomu právě naopak, působí na nás podvědomě* (s. 7).

Medievistu přirozeně nejvíce zaujmou partie věnované středověku, zde kapitola I. *Středověké město a jeho předpoklady*. První konkrétní zpráva o Nové, nejprve „Mladé Pace“, pochází z října 1357. Zdeněk Beneš ji eviduje a rozebírá, aby se hned poté věnoval tomu podstatnému, co osídlení a krajinu již od pravěku formovalo, totiž přírodním podmínkám zvlněného kraje pod hřebeny Krkonoš. Stranou nemohla zůstat středověká kolonizace a její otisk v terénu. Další partie se koncentrují na vznik novopacké obce, posléze nevelkého poddanského města včetně shrnujícího výkladu o pojmenování obojí Paky. Nechybějí ani legendy a pověsti, které se snaží vsunout místní dějiny do hodně staré doby. Zdeněk Beneš přitom rozebírá polohu obou míst nesoucích název Paka a nemálo se věnuje církevním objektům, které na jejich katastrech stojí či stály. Podobně i hradů, nanejvýše blízkému a už jen ve zřícenině dochovanému Kumburku. Vzhled města, tvary zástavby a obživa populace patří k dalším tématům, které se dají zhodnotit v obecnějším měřítku. Komu a odkdy z okolních pánů náležela Paka z titulu pozemkové vrchnosti, tvoří další okruh zájmu s tím, že v historii města dominovaly

rozrody Markvarticů a Ronovců, v první polovině 15. století Hynek IV. Krušina z Lichtenburka, postava známá z dob husitské revoluce.

Středověk ovšem v Benešově pojetí představuje spíše vstup do mladších historických etap, bohatších na prameny, kdy se také Nová Paka dále rozvíjí se střídavými vzestupy a pády. Na historii kraje, zejména v majetkových otázkách, se podepsala valdštejnská éra a její následky. Další kapitoly se váží především k 19. a začátku 20. století s jejich hospodářskými, sociálními i kulturními dopady. První svazek novopackých dějin končí rokem 1939, přesněji Druhou republikou, druhý svazek jistě dosáhne k současnosti.

Úvodní svazek *Dějin Nové Paky* v první řadě potěší místní zájemce a vůbec čtenáře ze širšího Podkrkonoší. Nabízí celistvý a na pramenech vystavěný obraz staré i méně dávné minulosti jednoho města, jehož osudy jsou v hrubých rysech příznačné pro desítky podobných střediskových a spádových míst. I v tom tkví přínos Benešovy publikace, která nejen hodnotí, poučuje a vzdělává, ale také naznačuje směry, jimiž by se mohlo naše regionální bádání ubírat, aniž by se vrátilo k někdejší mechanické „vlastivědnosti“. Sluší se ještě doplnit, že náročně vypravenou knihu obohacuje vkusná a funkční dokumentace, zejména fotografické přílohy vtiskly publikaci příjemnou dobovou patinu.

Josef Žemlička

Jiří KEJŘ, *Výbor rozprav a studií z kodikologie a právních dějin*, ed. Stanislav Petr, Studie o rukopisech, Monographia, sv. 18, Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, v. v. i., Praha 2012, 486 s., ISSN 1804-0101, ISBN 978-80-86495-95-8

Roku 2011 oslavil devadesáté narozeniny přední český právní historik Jiří Kejř. Jeho mateřské pracoviště, Archiv Akademie věd, při této příležitosti vydalo výbor článků a studií, jedná se již o druhý výbor jmenovaného badatele. Zatímco sborník *Z počátků české reformace* zahrnul stati týkající se převážně problematiky Husovy a husitské, prezentovaná publikace se zaměřuje na další významný tema-

tický okruh Kejřovy produkce, a sice na právní dějiny a s nimi úzce provázanou kodikologii. Publikace zahrnuje čtyřadvacet rozprav a studií, původně otištěných v našich a zahraničních historických a právně-historických periodikách a neperiodických sbornících. Uživatel ocení zejména otisky studií publikovaných v méně dostupných zahraničních periodikách, jako jsou *Bulletin of Medieval Canon Law*, *Studia Gratiana* či v ediční řadě *Monumenta iuris canonici*. Sborník potěší především zájemce o historickou kanonistiku, převážná většina studií je z dějin kanonického práva, k nim se připojuje skupina článků k dějinám pražské univerzity, dále statě z dějin římského práva, obecně církevních dějin (kult svatých, biblické příručky). Připomenout můžeme sérii článků, které vznikly v souvislosti s Kejřovým studijním pobytem v *Corpus Cristi College* v Cambridgi (o dílech pražských mistrů v tamní knihovně, o textech k dějinám pražské univerzity a pražské právnické univerzity). Čtenář v knize nalezne statě o aparátu ke Graciánově dekretu „*Ordinaturus*“, o aparátu ke Klementinám od Bernarda Maynardi, o penitenciální příručce z rukopisu XII F 6 pražské Národní knihovny, o díle *Ioannis Andreae „Hieronymianum opus“*, o konkordanci dekretálů s Graciánovým dekretem od Heřmana z Prahy. Přetištěna je stať, v které Kejř vyvrací autorství slovenského husity Matěje ze Zvolena v případě tzv. „*Rosaria*“. Cenný příspěvek pro romanistická bádání představuje článek o plzeňském rukopise s *Digestum vetus*. Editor knihy Stanislav Petr řadil texty chronologicky, podle roku původního vydání, přetištěny jsou včetně původních cizojazyčných resumé. Úvod ke knize napsal Pavel Spunar, o výsledcích kanonistických bádání J. Kejře pojednal Martin Bertram. Na konci je připojena bibliografie kodikologických prací Jiřího Kejře, soupis citovaných rukopisů, jmenný rejstřík, seznam použitých zkratk, český a cizojazyčný obsah.

Pavel Krafl

Petr CHELČICKÝ, *Siet viery*. K vydání připravil Jaroslav Boubín, Praha, Historický ústav 2012 (= Sbíрка pramenů k náboženským dějinám, sv. 3; Práce Historického ústavu, řada B – Editiones, sv. 8), 408 s., ISBN 978-80-7286-196-5

Bylo by nesprávné se domnívat, že česká literatura 15. století je již definitivně probádána a edičně zpřístupněna a že nové edice starých děl nemohou přinést nic nového. A to i pokud se ve svých úvahách omezíme na jazykově české památky. Důkazem je vzorná edice stěžejního spisu Petra Chelčického od Jaroslava Boubína vydaná v nakladatelství Historického ústavu AV ČR, v. v. i., jako 3. svazek Sbířky pramenů k náboženským dějinám. Editor je k vydávání památek české reformace výborně kvalifikován – připomeňme jeho dřívější edici Spisů z pařížského sborníku (2008) či monografii o Chelčickém (2005).

Edici předchází úvod, který se zabývá názvem, autorem, datováním a vůbec povahou celého díla; pozornost je věnována také „druhému životu“ textu a starším vydáním. Jsou v něm shrnuty všechny důležité kontextuální informace k edici. Kdo by se zajímal o některé problémy detailněji, tomu poslouží věcné poznámky k textu edice či starší Boubínova monografie o autorovi. Velmi fundované a zajímavé jsou také postřehy, které si všímají textu z hlediska jazykového. Ukazuje se, jak důležité je porozumění starým významům některých slov a že ediční práce ještě dlouho bude těžit z klasických lexikálních pomůcek ke staré češtině.

Ediční poznámka v závěru knihy je poměrně obsáhlá, pojednává o dochovaných exemplářích tisku z roku 1521 a bibliograficky o starších vydáních. Prozrazuje dokonalou znalost dochování díla a jeho zpřístupnění. Poměrně podrobný je popis tisku, k němuž by z hlediska knihovědné terminologie bylo možné mít drobné terminologické výhrady, ale pojmy jsou zde přesto vysvětleny jednoznačným a nerozporným způsobem.

Práci s knihou usnadňuje závěrečný pomocný aparát: seznam citovaných pramenů literatury, rejstřík citovaných a připomínaných míst, rejstřík osobní a místní a seznam zkratk.

Edice byla připravena vzorně, text byl pečlivě srovnán s originálním tiskem a případně emendován. Ediční aparát je, jak je to obvyklé, dvojí: obsahuje jednak

textově kritické poznámky, jednak určení citací a aluzí. Ve čtyřech přílohách jsou otištěny texty, jež nebylo možné či vhodné organicky začlenit do hlavní edice: část textu z Kapitulního sborníku textů Petra Chelčického, doprovodné texty vydavatelů Sítě víry z roku 1521, rukopisné přípisky z klementinského exempláře díla a nakonec výklady Václava Šturma o díle z vydání z roku 1521. Rozhodnutí tisknout rukopisně dochovaný fragment díla zvláště (tj. nezačlenit jej do edice) je zcela na místě, protože – jak editor vysvětluje – povaha tohoto textu je natolik odlišná, že vyžaduje právě tento přístup.

Pokud jde o samotný text díla, je nepochybné, že jeho autorem je Petr Chelčický a vysoce pravděpodobné, že vznikl v první polovině čtyřicátých let 15. století. Jedná se patrně o nejvýznamnější a nejznámější Petrovo dílo. Myšlenkovým východiskem pro něj byla perikopa ze začátku páté kapitoly Lukášova evangelia o zázračném rybolovu. Ve svém výkladu vychází z toho, že boží slovo a boží zákon mají jako rybářská síť vyprostit věřící z osidel tohoto světa. O roztrhání sítě ovšem nejvíce usilují dva „velrybové“, jimiž jsou vrcholní představitelé světské a církevní moci. Petr Chelčický ve svém díle nastiňuje svérázné vidění světa, soustředí se na narušení původní funkce křesťanské církve v pokonstantinovské době, jejíž postavení v soudobé společnosti je v přímém rozporu s povahou prvotní církve. Podle jeho názoru praktikování křesťanství není slučitelné s uplatňováním světské moci. Nemůže dokonce existovat ani šlechta a dědičné statky, protože půda patří Bohu. Na mnoha místech se vyslovuje též proti trestu smrti. V závěru představuje velmi kritickou analýzu tehdejší společnosti založenou – dnes bychom řekli – sociologicky.

Smetánkovu edici z roku 1912 sám editor recenzovaného svazku právem označuje za vydařenou a Chelčického dílo původně vydané jako paleotyp již vyšlo také jako faksimile (1926, bez dvou tehdy neznámých folií ze závěru knihy). Předkládaná edice je přesto významným krokem vpřed, a to jak po stránce pečlivé ediční práce, tak po stránce velmi dobrého edičního aparátu. Šťastným nápadem bylo, že nedlouho předtím (2011) bylo publikováno čtenářské vydání textu pod názvem *Síť víry* v České knižnici nakladatelství Host. Ocenit je možné také jazykovou stránku hutně a minimalisticky, přesto čtivě napsaného úvodu.

Jindřich Marek

Jiří ČERNÝ – Soňa ČERNÁ – Pavlína KLEIBEROVÁ, *Glaidt, Hubmaier, Spittelmaier. Tři texty mikulovských novokřtěnců*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2011 (= *Beiträge zur deutschmährischen Literatur* 20), 162 s., ISBN: 978-80-244-2863-5

Trojice germanistů z olomoucké univerzity zpřístupnila v edici s českým překladem tři spisy vydané v Mikulově v rozmezí let 1524–1526. Prvním z nich je obrana Johanna Spittelmaiera, datovaná k 6. březnu 1524. Druhý text je relací Oswalda Glaidta o setkání utrakvistických a luteránských kněží ve Slavkově 14.–15. března 1526. Jako poslední je zařazena obhajoba Baltazara Hubmaiera, datovaná také rokem 1526.

Jejich vydání je příležitostí znovu se podívat na současný stav výzkumu jihomoravského novokřtění. O to se autoři pokusili v poměrně stručném (méně než třicetistránkovém) doslovu. Na základě propojení již publikovaných výstupů s tisky, jež jsou předmětem zájmu této edice, se jim zdařilo popsat vzájemné propojení jednotlivých aktérů mikulovské reformace. Výklad tak osvětluje vztahy mezi jednotlivými členy rodu pánů z Liechtenštejna, nejvýraznějšími postavami z řad reformátorů (kromě autorů vydaných traktátů především Martin Glaidt), jejich posluchači, tiskařem Simprechtem Sorgem-Froschauerem, i s jejich oponenty, zejména františkány z Valtic. Editoři také zdůraznili souvislosti mezi mikulovským děním a současně probíhajícími událostmi selské války.

Nástiny životopisů všech tří autorů, jež jsou v doslovu také zařazeny, umožňují vystihnout také provázanost mikulovské reformace s jihoněmeckým a švýcarským děním, včetně vystihnutí okamžiku, kdy se zastánci novokřtěneckého učení názorově rozešli se svými vzory a inspirátory a museli švýcarská města opustit a uchýlit se na jižní Moravu.

Navzdory podobnosti životních cest tří autorů jsou jejich texty zahrnuté do této edice vzájemně odlišné. Spittelmaierovu apologii můžeme považovat za text čistě teologický, na základě biblických citátů hájil autor pravost svého smýšlení. Mezi konkrétní sporné body patří hříšnost člověka, ospravedlnění, farizejství při veřejné modlitbě, modlitba ke svatým, oběti a pokání. Jakožto nejstarší z vybraných textů

je v edici řazena na prvním místě, její autor však byl žákem Baltazara Hubmaiera, jehož obrana je vsunuta na konec.

Druhý text, Glaidtovo *Jednání tohoto dne čtrnáctého měsíce března* je zprávou o sněmu duchovenstva ve Slavkově. Tato relace je sama o sobě zajímavým pramenem k dějinám reformace na Moravě, je však škoda, že se editoři nepokusili vyhledat další informace o slavkovské synodě z jiných zdrojů a zmínit je v komentáři. Z pohledu dějin jihomoravského anabaptismu je zajímavá skutečnost, že Glaidt zastupující zde tuto specifickou skupinu nebyl na setkání kněžstva izolován, ale vystupoval zde jako integrální součást evangelického duchovenstva, jež na synodě převážilo nad konzervativními utrakvisty. Jeho zwingliánské názory nebyly překážkou v komunikaci s luteránsky smýšlející většinou, možná pro ni byly i inspirativní, o tom se však v relaci nedočteme. Glaidt samotný na synodě zřejmě nijak aktivně nevystupoval, když však viděl vítězství evangelických názorů, prožíval je jako zadostiučinění po té, co byl pro své smýšlení vyhnán z Rakous. Ve svém spise pak publikoval německý překlad přijatých artikulí, včetně komentáře.

Třetí zařazené pojednání, Hubmaierovu obranu můžeme charakterizovat jako osobně angažovanou epištolu. Nejprve v nich vyvrací obvinění z nevíry, vypočítává představy, jež mu byly jeho odpůrci přičítány, aniž by je ve skutečnosti zastával. Do další oblasti naopak spadají ty jeho neortodoxní názory, jež skutečně vyznával, a jež zde odůvodňuje. Kromě jeho odmítání křtu dětí se jedná o názory obecně reformační, v ničem specifické. Do výkladu také výrazně vstupuje Hubmaierův životní příběh, jeho působení ve Waldshutu, Kostnici, Ingolstadt a v Řezně, jeho vztah se švýcarskými městy a jeho pouť na východ. Autor se hájil, že nikdy nejednal proti vrchnosti a vyjádřil naději, že bude moci předstoupit před řádný a spravedlivý soud

Pavel Kůrka